

L'HOMO ACADEMICUS A LA CATALUNYA BARROCA. LA DIMENSIÓ SOCIAL DEL CONFLICTE JURÍDIC UNIVERSITARI

Francesc Xavier de Fantova
Aleu Miret
Universitas Europaea IMF
Institut Universitari Alma Mater
(Principat d'Andorra)

Resum

Durant la segona meitat del segle XVII el claustre de la Universitat Literària de Barcelona va qüestionar, davant les autoritats virregnals de Catalunya, l'empara legal del Col·legi de Llobera de Solsona. En un principi (1655) es va posar en qüestió l'existència del privilegi pontifici d'erecció d'un estudi general i una universitat al Col·legi, regentat pels dominics, però la súplica final barcelonesa (1690) es va limitar a demanar a l'autoritat reial el cessament de la concessió del títol de doctor per part d'aquest centre universitari pontifici. Malgrat la seva aparença jurídica —el nus de la controvèrsia fou el dret de regalia sobre els graus universitaris— i la invocació de l'autoritat de reconeguts juristes hispànics de l'època (Mendo, Escobar, Cortiada), la naturalesa del conflicte era social i política. A diferència del cas de la universitat valenciana d'Oriola (regida també pels dominics), l'atac contra la catalana de Solsona no va aconseguir el seu autèntic objectiu, que era barrar el pas dels seus doctorats a la progressió en el seu estatut social.

Paraules clau: doctorat, dominics, graus, Universitat de Barcelona, Universitat de Solsona.

EL *HOMO ACADEMICUS* EN LA CATALUÑA BARROCA. LA DIMENSIÓN SOCIAL DEL CONFLICTO JURÍDICO UNIVERSITARIO

Resumen

Durante la segunda mitad del siglo XVII el claustro de la Universidad Literaria de Barcelona cuestionó, ante las autoridades virreinales de Cataluña, el amparo legal del Colegio de Llobera de Solsona. En un principio (1655) se puso en cuestión la existencia del privilegio

pontificio de erección de un estudio general y una universidad en el Colegio, regentado por los dominicos, pero la súplica final barcelonesa (1690) se limitó a pedir a la autoridad real el cese de la concesión del título de doctor por parte de este centro universitario pontificio. A pesar de su apariencia jurídica —el nudo de la controversia fue el derecho de regalía sobre los grados universitarios— y la invocación de la autoridad de reconocidos juristas hispánicos de la época (Mendo, Escobar, Cortiada), la naturaleza del conflicto era social y política. A diferencia del caso de la universidad valenciana de Orihuela, también regida por los dominicos, el ataque contra la catalana de Solsona no consiguió su auténtico objetivo, que era cerrar el paso de sus doctorados a la progresión en su estatuto social.

Palabras clave: doctorado, dominicos, grados, Universidad de Barcelona, Universidad de Solsona.

HOMO ACADEMICUS IN BAROQUE CATALONIA. THE SOCIAL DIMENSION OF THE CONFLICT UNIVERSITY LEGAL

Abstract

During the second half of the 17th century, the cloister of the Literary University of Barcelona questioned, before the vice-regnal authorities of Catalonia, the legal protection of the Llobera's College of Solsona. In principle (1655), the existence of the pontifical privilege of erection of general study and university in the College, run by the Dominicans, was questioned, but the final plea of Barcelona (1690) was limited to urging the royal authority to cease the granting of the degree of doctor by this pontifical university center. Despite its legal appearance (the knot of the controversy was the right of royalty on university degrees), and the invocation of the authority of renowned Hispanic lawyers of the time (Mendo, Escobar, Cortiada), the nature of the conflict was social and political. Unlike the case of the Valencian University of Oriola (also run by the Dominicans), the attack against the Catalan one of Solsona did not achieve his real objective, which was to keep his doctorates in the progression of the social status.

Keywords: doctorate, dominicans, degrees, University of Barcelone, University of Solsona.

HOMO ACADEMICUS EN CATALOGNE BAROQUE. LA DIMENSION SOCIALE DU CONFLIT JURIDIQUE UNIVERSITAIRE

Résumé

Dans la seconde moitié du XVIIe siècle, le cloître de l'Université littéraire de Barcelone remet en question devant les autorités viregnals de Catalogne la protection légale du Collège d'en Llobera de Solsona. D'abord en 1655, l'existence du privilège pontifical d'érection d'études générales et universitaires au collège, régenté par les dominicains, est remise en cause, mais la suite barcelonaise (1690) se limite à demander à l'autorité royale de cesser d'accorder

le titre de docteur par ce centre universitaire pontifical. Malgré son apparence juridique (le nus du controverse était le droit de cadeau sur les diplômes universitaires) et l'invocation de l'autorité de reconnus spécialistes hispaniques de l'époque (Mendo, Escobar, Cortiada), la nature du conflit était sociale et politique. Contrairement au cas de l'université valencienne d'Oriola (règne aussi pour les dominicains), l'attaque contre la catalane de Solsona n'a pas atteint le véritable objectif, qui était de barrer le passage de ses doctorats à la progression dans son statut social.

Mots-clés: doctorat, dominicains, grades, Université de Barcelone, Université de Solsona.

La Universitat de Solsona és sens dubte una de les institucions acadèmiques més controvertides de la història universitària catalana. El present treball vol aportar una nova perspectiva sobre un conflicte en principi jurídic i aparentment interuniversitari, generat durant la seva curta existència (1614-1717). La historiografia sobre la universitat solsonenca, tant la favorable com la crítica, no ha situat l'origen d'aquest conflicte en la seva singularíssima morfogènesi institucional, que, per una banda, va determinar la naturalesa jurídica estrictament canònica de la institució i, per l'altra, va provocar els problemes de legitimació de la seva activitat acadèmica. Assumint un enfocament neoinstitucionalista sobre aquest episodi de la història universitària catalana, hom pot arribar a entendre que el debat sobre el Col·legi de Llobera i la seva Universitat de Solsona —curiosament viu encara al segle XXI— en realitat ni fou de naturalesa jurídica ni tampoc va tenir una dimensió pròpiament interuniversitària.

1. LA FUNDACIÓ PIA AUTÒNOMA

El Col·legi de Llobera a Solsona —així s'anomenava en el seu segell— té l'origen i la naturalesa jurídica canònica en una fundació pia autònoma¹ tardomedieval totalment desvinculada del món universitari: l'Hospital d'en Llobera.

---

1. Seguint J. TRESERRA, *Las fundaciones pías autónomas*, Barcelona, Facultat de Teologia de Barcelona, 1985, cal diferenciar les fundacions pies autònomes de les no autònomes o fiduciàries, pel fet que aquestes segones es basen en una relació de correspondència entre la prestació de qui destina els seus béns al compliment d'una finalitat pietosa, i la contraprestació de qui els rep, que s'obliga a assumir les càrregues imposades, fet que converteix la relació en un contracte sinal·lagmàtic del tipus *do, ut facias*. Per altra part, les fundacions pies autònomes, tot i coincidir amb els beneficis canònics en el fet que ambdues institucions conformen personificacions jurídiques de base patrimonial, se'n diferencien pel fet que la renda dels béns d'un benefici queda unida perpètuament a un ofici espiritual determinat, mentre que la de la fundació pia autònoma pot tenir una gamma més gran de finalitats i beneficiaris.

1.1. LA MISSIÓ GERONTOCOMIAL

El mercader solsoní Ramon de Llobera va testar l'any 1388: va designar Francesca, la seva única filla, hereva universal i li va ordenar que, si no tenia descendència, havia d'instituir la *universitas rerum* del patrimoni familiar a favor dels *Christi pauperes*.² La filla va donar compliment amb escreix a la voluntat paterna, atès que hi va poder afegir l'herència de la seva família materna, els Junyent, raó per la qual va establir que els futurs coadministradors de la fundació fossin designats, respectivament, entre els descendents dels Llobera i els dels Junyent. El testament de Francesca de Llobera (1411),³ a més d'ordenar que el seu cognom identifiqués perpètuament la fundació pia, va concretar també la seva especialització gerontocomial.⁴

D'acord amb el dret canònic, tota *universitas rerum* pia adquireix personalitat jurídica. A diferència de les *universitas personarum*, doncs, no es considerava l'existència d'una *universitas rerum* sense personalitat jurídica canònica. La fundació neix amb l'acte de creació, i la intervenció de l'autoritat canònica serveix per a reconèixer o declarar que la fundació pia autònoma ha estat constituïda. En el cas de la fundació de l'Hospital d'en Llobera, la seva creació jurídica es va formalitzar amb la declaració de la voluntat testamentària de Francesca de Llobera, i el prior del convent de Sant Domènec de la Seu d'Urgell i el bisbe urgellenc, amb l'assumpció de la seva tutela⁵ i supervisió episcopal,⁶ respectivament, són els que van reconèixer-ne la constitució.

---

2. El document original del testament no ha estat localitzat, però a l'Arxiu Diocesà de Solsona es conserva un trasllat del 1675 (*Capítol*, 216a) que, malgrat les evidents mancances, fou transcrit i publicat per R. PLANES, *L'Hospital d'en Llobera: Lectures d'història de Solsona*, vol. II, Solsona, Fòrum d'Aprofundiment Democràtic *et al.*, 2016, p. 26-33.

3. Només disposem dels diversos trasllats posteriors de l'original, que es conserven a l'Arxiu Diocesà de Solsona, datats el 1486 (*Capítol*, 30) i el 1629 (*Capítol*, 216a), i d'una còpia datada el 1418 que es conserva dins la documentació històrica de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona (Biblioteca de Catalunya, reg. 19156). A partir d'aquestes còpies, R. Planes va poder fer una transcripció completa i publicar-la (R. PLANES, *L'Hospital d'en Llobera*, p. 34-36).

4. La classificació de les causes pies elaborada per Joan Crisòstom a Constantinoble a finals del segle IV distingia sis tipologies en funció dels seus destinataris: la *Brephotrophia* (expòsits), la *Gerontocomia* (ancians), la *Nosocomia* (malalts), l'*Orphanatrophia* (orfes), la *Procotrophia* (captaires) i la *Xenodochia* (pelegrins).

5. La disposició testamentària de Francesca de Llobera assignava únicament al prior dels dominics de la Seu d'Urgell la funció de nomenar els descendents de la seva família que haurien de coadministrar la fundació pia hospitalària.

6. Al concili de Viena (1311-1312) es va acordar exigir als laics responsables dels hospitals la submissió al seu bisbe i la corresponent rendició de comptes de la seva actuació. En aquest marc canònic hom pot entendre que en les Decretals de Gregori IX les fundacions caritatives autònomes s'anomenin *domus religiosa* i que la paraula *hospitalia* sigui una denominació genèrica que identifica institucions diverses de caritat, entre les quals hi ha les geriàtriques. El concili de Trento va refermar els drets episcopals sobre els *hospitalia*, va assenyalar que aquest dret era independent de la seva fundació laical o eclesial i va afermar la seva eclosió durant l'època del Renaixement.

La fundació pia de l'Hospital d'en Llobera va mantenir la seva autonomia canònica i la seva missió gerontocomial fins a l'inici del segle XVII.⁷ Durant els gairebé dos segles d'aquesta primera fase històrica de la seva existència, ni la seva personalitat jurídica ni la seva autonomia, sotmeses a la supervisió eclesiàstica, foren en cap moment qüestionades. De fet, tampoc els canvis que viuria a principis dels sis-cents no afectarien aquesta situació.

1.2. LA COMMUTACIÓ FUNDACIONAL: LA INICIATIVA

El règim jurídic canònic sempre ha considerat la possibilitat de fer modificacions estatutàries de les fundacions pies autònomes, motivades per l'evolució dels temps i els seus requeriments, i ha distingit entre les que són de caràcter ordinari o accidental, normalment organitzatives, de les que són d'un caràcter tan substancial que poden alterar-ne les finalitats o les activitats per a assolir-les, que poden entrar així en conflicte amb la voluntat fundacional. La modificació de la fundació pia de l'Hospital d'en Llobera fou del darrer tipus.

Una commutació de la causa pia fundacional no sempre requeria l'autorització de la Seu Apostòlica. Les competències atribuïdes a les seus episcopals a partir del concili de Viena (1311-1312), en matèria de supervisió de les fundacions hospitalàries d'iniciativa civil, permetien, en principi, resoldre aquest afer sense necessitat d'elevat a Roma una sol·licitud, de manera que la seu pontifícia restava com una instància superior en cas de conflicte en la resolució. Però en el cas de la commutació de la fundació pia de l'Hospital d'en Llobera, la jurisdicció episcopal no podia ser competent per raó de la proposta incorporada a la commutació: l'erecció d'un «Col·legi d'estudis», una institució acadèmica que requeria el privilegi pontifici corresponent.

L'autoritat tutelar eclesiàstica —el prior dominic de la Seu d'Urgell— era un subjecte legitimat per a elevar a la seu pontifícia propostes de modificacions que comportessin canvis radicals en la seva missió fundacional, sempre que una crisi irreversible justificués la demanda. No era aquest el cas de la fundació pia dels Llobera, que exercia amb normalitat les activitats previstes en la seva missió fundacional i, sobretot, tenia a càrrec de la seva administració persones descendents de les famílies materna i paterna de la fundadora, tal com va disposar ella mateixa.⁸

---

7. Vegeu una descripció documentada de l'evolució històrica de l'Hospital d'en Llobera entre els anys 1416 i 1614 en l'obra de R. PLANES *L'Hospital d'en Llobera: Lectures d'història de Solsona*, vol. 1, Solsona, Fòrum d'Aprofundiment Democràtic *et al.*, 2016, p. 71-143.

8. Els administradors de la fundació dels Llobera en el tram final de la missió geriàtrica foren Joan de Vilalba i Joaquim de Setantí, ambdós descendents dels Junyent i dels Llobera i ambdós també residents a la ciutat de Barcelona.

Els administradors de la fundació pia, per la seva part, tenien atorgada testamentàriament l'atribució d'ordenar-ne l'organització i el funcionament a través d'uns estatuts, com era lògic i natural, però aquesta atribució no emparava cap iniciativa que pogués contradir la voluntat testamentària sobre la missió fundacional, de manera que tampoc no estaven legitimats per a emprendre unilateralment modificacions substantives dels estatuts.

Aquestes circumstàncies expliquen que la sol·licitud d'autorització apostòlica de commutació, segons consta en la butlla pontifícia del 1614,⁹ fos instada conjuntament per ambdues parts, representades, respectivament, pel provincial dels predicadors a Catalunya, Joan B. de la Nuza (o Lanuza), i per l'administrador, Joaquim de Setantí.¹⁰ No sabem del cert el moment en què fou instada la commutació ni, per tant, la durada del tràmit. Sabem, això sí, que les dues parts van actuar amb una discreció especial i que tota l'operació es va pilotar des de Barcelona, i no des de Solsona.¹¹

1.3. LA COMMUTACIÓ FUNDACIONAL: LES CAUSES

La sol·licitud de commutació de la missió fundacional de l'Hospital d'en Llobera presenta una justificació documentada, que s'expressa indirectament en la mateixa

9. La butlla papal fou incorporada per fra Tomàs Ripoll al seu *Bullarium ordinis FF. Praedicatorum sub auspiciis SS. D. N. D. Clementis XII* (tom v, p. 639-701), elaborat a Roma l'any 1733. J. Serra Vilaró va publicar aquesta versió en la seva monografia *La Universidad Literaria de Solsona* (Tarragona, 1953, p. 211-215). Per la seva part, R. Planes va transcriure i editar la versió del trasllat del document conservat a l'Arxiu Diocesà de Solsona (*Capítol*, 319), identificada amb el títol *La butlla de sa Santedat de commutació de l'Hospital d'en Llobera de Solsona en Col·legi de l'Orde de Predicadors y lo procés de la execució de aquells autèntich 1615. Es del capítol de Solsona* (R. PLANES, *L'Hospital d'en Llobera*, vol. II, p. 157-164).

10. Joaquim de Setantí és una figura clau en la commutació apostòlica de la fundació (com segurament també en l'erecció del bisbat de Solsona). Els seus lligams amb el primer bisbe solsonenc, Lluís Sans, i amb els dominics de Barcelona estan ben documentats (el seu ennoblement es va fer a Santa Caterina), i R. Planes (*L'Hospital d'en Llobera*, vol. I, p. 134) va veure la seva mà darrere del nomenament de Joan de Vilalba com a coadministrador de la fundació, en detriment de la candidatura de Joan de Josa, el qual, en principi, acreditava més drets de llinatge. Planes dona entendre que Josa, un «baró del terror» solsonenc, podia haver obstaculitzat la iniciativa de la commutació o, simplement, advertir-la a tercers. Aquesta hipòtesi de Planes troba sens dubte un bon fonament en una de les *Centellas* de Setantí: «El secreto es el alma de los negocios, y el que desvia las prevenciones contrarias».

11. En el primer volum (f. 284v-285r) del *Lumen Domus o Annals del Convent de S. Catharina V. y M. de Barcelona, orde de Predicadors, que conté des del any 1219, en què fou la sua fundació, fins al any 1634, inclusive*, conservat a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona (ms. 1005), s'hi fa constar que la commutació de l'Hospital d'en Llobera ja havia estat intentada anteriorment pels dominics, així com pels teatins, però l'èxit final de l'operació fou aconseguit pel prior de Santa Catarina «fent so fato ab lo bisbe de allí y administradors de l'Hospital, que són uns cavallers d'esta ciutat de Barcelona, y assò molt a la sorda, sens saber-ho lo poble de Solssona, que, a saber-ho del cert y al principi, foren axits grans dissentiments y, en particular, de la clerecia, y sense dubte se fóra destorbat».

butlla pontificia, la qual es pot complementar i contextualitzar a partir dels fets històrics esdevinguts a Solsona a finals del segle XVI.

1.3.1. *La diplomatis causa*

Acreditada la unanimitat dels subjectes vinculats a la fundació pia, l'acceptació i la resolució pontificia de la sol·licitud havien d'ésser previsiblement pacífiques. No obstant això, la tradició procedimental canònica requeria una exposició argumentada de les raons que justificaven l'extinció de la missió inicial de la fundació pia, aportada en el text de la butlla en forma de *diplomatis causa*. En aquest cas, l'argumentació traslladada a la butlla es va centrar en la gestió econòmica i va al·legar, entre altres coses, que els administradors no residien a Solsona, cosa que dificultava la gestió i generació de rendes patrimonials suficients per a finançar l'obra pia, un fet que augurava una previsible decadència i una probable desaparició. Certament, aquesta argumentació contrasta amb altres informacions sobre l'Hospital d'en Llobera que anaven en sentit contrari¹² i també amb la idea que l'entitat era de poca utilitat social a causa de la creació d'un hospital comunal alternatiu.¹³ A banda del fet que el papa Pau V era dominic, la cúria romana tenia poques possibilitats de comprovar unes consideracions tan difícils d'objectivar i la unanimitat dels impulsors del canvi no podia animar cap acció en aquest sentit.

El següent pas en el procediment era justificar la proposta d'una nova missió per a la fundació pia autònoma. La butlla no resulta gaire expressiva en aquest punt i no recull ni el detall argumental que justificaria la commutació de l'hospital per un col·legi d'estudis, ni tampoc la seva assignació a l'orde de Predicadors. Sembla assumir que l'absència d'una institució educativa superior en el nou bisbat solsonenc, sumada a l'obligació tridentina d'erigir un seminari episcopal, feia innecessari insistir en el tema, de la mateixa manera que la preeminència universitària dels dominics faria innecessari justificar la seva opció. Això no obstant, pot resultar un xic contradictori que el document papal esmenti el fet que a Solsona, a més del clergat regular, únicament hi havia una casa dels framenors caputxins, raó per la qual les necessitats pastorals dels habitants no eren prou ben ateses.

12. R. Planes documenta que l'Hospital d'en Llobera era conegut a Solsona, a finals del segle XVI i principis del XVII, com «el Major» o, també, «dels Rics», per la seva relativa abundància de mitjans en comparació amb l'hospital comunal, que era «el Menor» o «dels Pobres» (R. PLANES, *L'Hospital d'en Llobera*, vol. I, p. 143).

13. Segons J. SERRA VILARÓ, *La Universidad Literaria de Solsona*, p. 29, l'Hospital d'en Llobera era ja «de poca utilidad»; tot i que no justifica la seva afirmació, hom pot pensar que la va fer pensant en la presència de la institució hospitalària comunal.

L'origen d'aquest comentari —i segurament la seva coherència— el podríem trobar en el memorial de sol·licitud de la commutació, en el qual seria raonable que s'haguessin utilitzat, com a reforç argumental, els beneficis pastorals per a la ciutat de la presència dels pares predicadors al futur col·legi de Solsona. Amb independència de la commutació, la fundació pia autònoma va continuar mantenint la seva personalitat jurídica canònica, sense cap alteració dels drets patrimonials fundacionals i posteriors.

1.3.2. *La qüestió del «seminari de lletres»*

El bisbat de Solsona fou fundat l'any 1593 i va configurar una diòcesi formada per parròquies segregades als bisbats d'Urgell i de Vic.¹⁴ Les explicacions sobre les raons de la sol·licitud del comte rei Felip I (II) de creació d'aquest bisbat presenten dos enfocaments historiogràfics en gran manera complementaris. Per una banda, la historiografia més eclesiàstica¹⁵ ha assenyalat que la iniciativa del monarca Habsburg formava part de la seva estratègia política general de contenció del protestantisme, de manera que la diòcesi solsonenca fou una més de les creades per tal de facilitar una acció pastoral més efectiva.¹⁶ Aquesta explicació, que podríem qualificar de «defensiva», va trobar una alternativa en la posició de l'historiador solsoní Ramon Planes, el qual

14. La configuració territorial del nou bisbat no fou precisament pacífica ni ràpida. Per la banda oriental, el bisbat de Vic no va acceptar la segregació de les seves quaranta parròquies assignades inicialment a Solsona, i la concòrdia final que va resoldre el conflicte l'any 1598 només en va transferir vint-i-una, corresponents als deganats meridionals de Tàrrrega i Cervera, que havien estat objecte de disputa entre la seu de Vic i la canònica de Solsona (J. M. MASNOU, «El conflicte entre el bisbat de Vic i Santa Maria de Solsona per les parròquies de la Segarra i l'Urgell al segle XII», *Oppidum*, núm. 16 [2015], p. 26-43). Per la banda occidental, la reacció del bisbat d'Urgell no fou menys contundent i va iniciar un llarg i complex litigi contra la cessió de les seves dues-centes cinquanta-vuit parròquies al nou bisbat solsoní, un litigi que no acabaria fins l'any 1621 amb el resultat d'una cessió de només cent catorze parròquies.

15. Vegeu les aportacions de Joan BADA, «1593: la fundació del Bisbat de Solsona», *L'Erol*, núm. 41 (1993), p. 47-50; d'Enric BARTRINA, «La ciutat de Solsona i els 400 anys del Bisbat», *L'Erol*, núm. 41 (1993), p. 63-65; d'Antoni BACH, «Ordes i congregacions religioses existents al Bisbat de Solsona en el temps de la seva creació», *L'Erol*, núm. 41 (1993), p. 31-35, i d'Antoni LLORENS, *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*, Lleida, Virgili i Pagès, 1987.

16. Prova d'aquesta estratègia serien les creacions anteriors dels bisbats de Jaca i Barbastre, segregats del bisbat d'Osca i del de Saragossa l'any 1571, els quals afrontaren els desafiaments dels radicals hugonots de la Baixa Navarra. En aquest context, el bisbat d'Urgell resultava també poc operatiu, pastoralment parlant, per raó de la seva enorme extensió territorial. Òbviament, la creació d'aquests nous bisbats sudpirinencs no podia ser una resposta a l'amenaça militar combinada d'hugonots i bandolers, ben real en territori urgellenc, sinó una mesura adreçada a fortificar l'eficàcia pastoral del clergat davant la penetració de les idees calvinistes, sobretot tenint en compte l'arribada d'immigrants occitans, prou acreditada a Solsona i a tota la Catalunya Vella gràcies al treball de J. NADAL i E. GIRALT, *La population catalane de 1553 à 1717: L'immigration française et les autres facteurs de son développement*, París, S.E.V.P.E.N., 1960.

considera que la creació del bisbat solsonenc fou una decisió adreçada a implantar en el territori l'ordre tridentí i la contrareforma catòlica que duia associada.¹⁷

En qualsevol cas, en el moment de la creació del bisbat de Solsona era vigent el cànon XVIII, intitulat *Norma instituendi Seminarium Clericorum, eosque in ipso educandi*, aprovat al Concili de Trento tres dècades abans (1562) per tal de combatre «la ignorància dels pastors» (catòlics), identificada com la causa de la defecció de fidels i preveres en favor de les reformes protestants. El cànon XVIII, però, es va aprovar sense afrontar el problema de l'estructura «beneficial» del finançament eclesiàstic, i la proposta de llimar «porcions» de beneficis en favor dels seminaris fou una font de litigis constants per als bisbes. Aquesta problemàtica explica, en gran manera, les dificultats de crear-los a finals del segle XVI. Catalunya no en fou una excepció.¹⁸

A Solsona, per a erigir el preceptiu seminari tridentí, el nou bisbat no disposava dels recursos del bisbat de Tarragona, ni dels estudis generals comunals de Lleida, Girona, Barcelona o Vic, ni tampoc de col·legis com el dominicà de Tortosa o el jesuïta de la Seu d'Urgell. La commutació de la fundació geriàtrica dels Llobera, dotada de rendes i patrimonis, era probablement l'única opció real que tenia Solsona a finals del segle XVI. Així, quan feia poc més d'un any de la creació del bisbat i quan encara no havia pres possessió el que seria el primer bisbe de Solsona, Lluís Sans, el primer capítol catedralici solsonenc va fer constar en l'acta del 24 de novembre de 1594¹⁹ que havia rebut una informació segons la qual «moltes religions» feien a Barcelona (on residia encara el bisbe) «grandíssimes diligències per entrar en la casa del Spital d'en

17. R. PLANES, *L'Hospital d'en Llobera*, vol. I, p. 171, posa en relleu que l'efecte pràctic de la instauració del nou bisbat fou l'aplicació del concili de Trento, més que no pas cap altre; segons aquest autor, la canònica de Santa Maria de Solsona, que era la segona església en importància del bisbat d'Urgell, personificava l'acusació erasmiana del *monachus non est pietas*, a partir de la qual es va justificar la seva supressió el 1592 i la seva transformació en catedral i seu episcopal l'any 1594.

18. Així ho prova, cronològicament, el cas del bisbat de Vic, que ho va intentar ja el mateix any 1565 aplicant les rendes del convent de Santa Margarida, però va haver de revisar la decisió i optar per reforçar l'estudi general de la ciutat. Barcelona no fou gaire diferent: el bisbe Cassador —que era el canceller de l'Estudi General de Barcelona— va crear el Seminari l'any 1567, però en realitat no va funcionar fins trenta anys més tard. L'estratègia pragmàtica seguida a Tarragona per l'arquebisbe Cervantes (1572) va resultar més eficaç: va instituir alhora el Seminari i l'Estudi General, i va reunir patrimoni i rendes fins i tot de la catedral. Al bisbat d'Urgell, l'estratègia del bisbe Capella fou relativament simple: establir una aliança amb els jesuïtes, que s'encarregarien de la docència del Seminari (1592). A Girona el Seminari fou fundat el 1599, absorbint l'antic Col·legi Universitari de Carol. A Lleida la Facultat de Teologia de l'Estudi General va continuar assumint la funció seminal fins a la seva dissolució, de la mateixa manera que a Tortosa ho van fer els dominics des dels Reials Col·legis.

19. L'acta del Capítol es pot consultar al *Llibre dels consells del Capítol de Solsona* (f. 78), que es conserva a l'Arxiu Diocesà de Solsona. J. Serra Vilaró en va transcriure i publicar l'extracte corresponent a la deliberació tercera, que és la que aborda el tema de la conversió de l'Hospital d'en Llobera (J. SERRA VILARÓ, *La Universidad Literaria de Solsona*, p. 209), mentre que R. Planes va transcriure i publicar el document complet (R. PLANES, *L'Hospital d'en Llobera*, vol. II, p. 127-128).

Llobera».²⁰ Malgrat aquest advertiment, el Capítol va acordar no escriure al bisbe sobre el tema, puix els constava de paraula que Sans era partidari de commutar la fundació dels Llobera per un «seminari de lletres», on les esglésies del bisbat es poguessin «il·lustrar» i els «fills de dita ciutat» es poguessin «fer doctes». Tot i que el Capítol no oculta que l'arribada a Solsona d'un nou convent podria generar un «grandíssim detriment de la iglésia matrís», tampoc no especifica l'obligació canònica d'erigir un «planter perenne de ministres de Deu» —tal com és definit el seminari pel cànon—, i en aquella acta capitular s'assumeix que el lideratge de l'erecció del seminari correspon al bisbe i que el capteniment del Capítol obeeix a l'ordre conciliar d'ubicar els seminaris al costat de les catedrals per a fer que els seminaristes col·laborin en el servei cultural catedralici.

2. EL COL·LEGI I UNIVERSITAT DE SOLSONA

El papa Pau V va declarar en la butlla del 1614 que «per apostolica scripta mandamus quabemus in Hospital seu domo pia huismodi unam domum regularium seu Collegium dicti ordinis [Praedicatorum]». Amb aquesta resolució s'agregaren, a més del cessament de l'activitat gerontocomial, uns altres dos fets transcendents vinculats: l'establiment de l'activitat col·legial d'estudis i l'assignació als dominics de la possessió de la fundació pia autònoma per a dur-la a terme.²¹

Seguint la cronologia de la commutació de l'Hospital d'en Llobera hom pot observar una seqüència de fets que s'inicia el novembre del 1614 amb la promulgació de la butlla de commutació de la fundació pia del papa Pau V; continua el setembre del 1615 amb la creació episcopal del Col·legi i la seva transmissió als representants provincials de l'orde de Predicadors; segueix l'octubre del 1615 amb l'inici de les activitats acadèmiques; prossegueix l'abril del 1617 amb l'admissió del Col·legi per part

---

20. L'any 1582 l'abat de la canònica solsonenca, Pere d'Aragó, va cedir una ermita a l'orde dels Freres Menors Caputxins, constituït l'any 1528 per Climent VII com una branca separada de la família franciscana i caracteritzat per la seva vocació eremítica i totalment desvinculada de la missió educativa. La presència dels caputxins a Solsona, malgrat la seva documentada biblioteca, poc efecte podia tenir en termes de formació, i aquesta realitat alimentava el temor dels canonges a la cessió de l'Hospital d'en Llobera a l'orde dels Clergues Regulars —anomenats popularment *teatins*—, creat el 1533, també per Climent VII, amb un encàrrec especial de cara a la reforma moral del clergat. Un segle més tard (1627), els teatins acabarien assumint la formació teològica superior de la Propaganda Fide (l'actual Universitat Urbaniana), però a finals del segle XVI no podien ser considerats com una opció que coadjuvés a l'empresa educativa que defensaven els canonges solsonencs.

21. Que la transmissió fou de la possessió i no de la propietat va quedar clar quan el bisbe Lluís de Pons —enfrentat al seu capítol catedralici— va proposar, en una de les seves *relationes ad limina* a Roma (1675), l'absorció de les rendes del Col·legi de Llobera per a crear i finançar el seminari episcopal (J. BADA, «1593: la fundació del Bisbat de Solsona», p. 47-50).

del Capítol Provincial dominic; continua el gener del 1620 amb l'entrada en vigor dels estatuts col·legials, segueix el gener del 1621 amb l'aprovació dels estatuts de la Universitat i es completa el juny del 1625 amb la primera graduació universitària documentada.

Certament, la butlla pontificia del 1614 era del tot atípica com a privilegi d'erecció d'un «col·legi d'estudis» i forçosament havia de presentar problemes d'interpretació. Al cistercenc Juan Álvaro, segon bisbe de Solsona (1613-1623), li va pertocar assumir la «designatio auctoritate apostolica nobis» i fer els aclariments necessaris «ad effectum commutationis».

2.1. EL COL·LEGI «D'ESTUDIS» DE LLOBERA

La provisió episcopal del 1615 afronta, en primer terme, la possible ambigüitat del text papal quan diu «hujusmodi domus regularis, seu Collegium praedicti Ordinis», expressió que podia emparar l'establiment complementari o alternatiu d'un convent dominic. L'aclariment episcopal és taxatiu: «collegium et non monasterium erigimus, instituimus et deputamus».

2.1.1. *Els col·legis universitaris*

Vista des de la perspectiva de la tradició canònica precedent, en principi la commutació no era un canvi tan radical. Efectivament, les *domus scholarium* van sorgir gairebé al mateix temps que les universitats com unes iniciatives motivades per la *caritas*, distingibles de les altres causes pies per raó dels seus beneficiaris, que inicialment eren estudiants pobres vinculats als diversos ordes religiosos.²² Aquestes causes pies medievals foren ben aviat assumides també per personalitats eclesiàstiques²³

22. Al París de finals del segle XII, esdevingut ja el centre neuràlgic dels estudis teològics, existiren un gran nombre de petites *domus scholarium*, dedicades inicialment a atendre les necessitats vitals de clergues en formació i, posteriorment, també d'estudiants universitaris amb pocs recursos. Els ordes mendicants —urbans, com les universitats— ben aviat van començar a bastir les seves xarxes d'*hospitia* per a donar suport als seus membres desplaçats per raó dels seus estudis, i els grans ordes monàstics s'hi afegirien amb els seus col·legis parisencs (l'any 1248 el de Cluny i el 1260 el del Cister).

23. En són exemples molt coneguts els col·legis fundats per Robert de Sorbon, confessor del rei, a París (1257), o els dels cardenals Gil de Albornoz a Bolonya (1367) i Cisneros a Alcalá de Henares (1499). En l'àmbit català, aquesta realitat es va reproduir molt modestament. A Lleida, única ciutat universitària medieval del Principat, l'ardiaca barceloní Domingo Pons va fundar el Col·legi de Santa Maria Assumpta (1376), que perduraria fins al tancament de l'Estudi General (vegeu V. BELTRÁN DE HEREDIA, «Domingo Pons (1330-1417) fundador del Colegio de la Asunción de Lleida», *Hispania Sacra*, vol. IX, núm. 18 [1956], p. 281-319).

o civils,²⁴ i foren conegudes arreu com a *collegia* bàsicament pel fet que acollien una pluralitat de persones sota un règim organitzatiu determinat. Aquest fet no es pot passar per alt, atès que va introduir una notable confusió conceptual. En el dret romà republicà, un *collegium* identificava, inicialment, una corporació religiosa (el Collegium Pontificum, per exemple), però amb el pas del temps esdevingué una forma privada d'associació de persones amb necessitats comunes i no sempre religioses. D'aquella arrel romana perviurien, vinculats a la idea i el nom de *col·legi*, una sèrie d'elements clau: la naturalesa plural i associativa, el caràcter privat, la solidaritat mutual i, finalment, la preceptivitat del reconeixement públic. Els petits *hospitia* medievals reunien aquests elements associatius fixats per la tradició jurídica romana republicana, però no s'adeien a la institució jurídica corporativa adoptada a Europa a partir del Digest. Aquest fil jurídic permet entendre que, malgrat la denominació de *collegium*, no estem davant d'una corporació civil, sinó d'una fundació pia autònoma sotmesa al dret canònic.

La sanció o autorització canònica de les fundacions pies protegia jurídicament aquests col·legis, les dotacions de patrimonis i rendes asseguraven la seva viabilitat material, i els estatuts atorgats pels fundadors ordenaven el seu propi funcionament i la seva organització. La historiografia especialitzada ha posat en relleu diverses característiques que permeten distingir aquests particulars col·legis de les corporacions universitàries a les quals s'associaven. La primera és que la creació d'un col·legi no es fonamenta en l'*amor sciendi*, sinó en la *caritas*. La segona és que el seu objecte social o missió no era la formació acadèmica (transmetre el coneixement), sinó la provisió de serveis als acadèmics (beneficiar-los). La tercera és que els prebendats, entesos com un conjunt de persones identificables per raó del benefici que reben, no constituïen una nova corporació universitària: precisament, el dret a ser col·legials els l'atorgaven la seva matriculació i pertinença a la *universitas studiorum*, ja sia de *magistorum* o de *scholarium*. Aquesta descripció originària, no obstant això, es va veure profundament alterada al llarg dels segles, de manera que el paper dels col·legis universitaris resulta contradictori en no pocs moments i llocs de la seva evolució.²⁵

---

24. Exemples clàssics d'iniciativa civil serien el de la reina Joana de Navarra a París (1304) o el King's College de Cambridge, fundat pel rei Enric VI (1441).

25. Així s'explica, per exemple, que les finalitats i els prebendats dels col·legis siguin plurals i adaptats a cada circumstància: als col·legis parisencs del segle XII hi conviueren clergues i estudiants, i als de les ciutats universitàries de l'Europa central o imperial, creats durant el segle XIV, el professorat hi tenia dret preferent d'admissió (raó per la qual s'anomenaven *collegium maius*). Segons la historiografia especialitzada, la singularitat diferencial dels col·legis anglesos —a banda del menor nombre d'alumnes i la major dimensió— consistia en un funcionament més independent i democràtic que el dels col·legis continentals (A. GIEYSZTOR, «Management and resources», a H. de RIDDER-SYMOENS (ed.), *A history of the university in Europe*, vol. 1, *Universities in the Middle Ages*, Cambridge (UK), Cambridge University Press, 1992, p. 108-142).

Els col·legis medievals no van sorgir, doncs, com un instrument de suport material i financer als estudis generals (aquesta funció la van assumir els poders civils i eclesiàstics), sinó per a atendre les necessitats dels estudiants més pobres. La corporació universitària, per la seva pròpia naturalesa, no podia reaccionar davant la pobresa de bona part dels seus membres; en part, segurament, perquè no considerava que fos una responsabilitat inclosa en la seva missió acadèmica, i en part també perquè les seves migrades fonts de finançament eren molt lluny de poder afrontar el repte. Hom pot entendre, així, que la solució al problema fos extrauniversitària i que la primera opció vingués d'aquells que ja havien començat a afrontar-lo. Aquest fet seria, precisament, l'esclatxa per on els col·legis penetrarien al cor de la vida universitària.²⁶

Els estudis generals bastits directament sobre col·legis no foren en cap cas una raresa durant l'Antic Règim. En el conjunt de l'àmbit ibèric de la monarquia hispànica, entre l'any 1500 i el 1620, foren convertits en *collegia* d'estudis quatre convents dominics, un de benedictí, un de jerònim i un de jesuïta, que s'agregaren a altres de nous per a conformar un conjunt que la historiografia espanyola va denominar «universidades menores».²⁷ La seva metamorfosi universitària va resultar

26. Els col·legis neixen de donacions dineràries o patrimonials que els permeten gaudir de rendes suficients per a mantenir els seus residents. El recurs de cobrar per a allotjar-los no fou considerat fins molt després, atesa la motivació inicial caritativa, però va resultar un factor decisiu en el procés de patrimonialització dels grans col·legis. Com que l'objecte social dels col·legis —donar serveis als acadèmics— també era susceptible d'una interpretació extensiva, a mesura que les rendes ho permetien començaren a proveir també de serveis de naturalesa acadèmica, com ara els llibres vinculats als estudis dels beneficiaris, amb els quals s'anirien conformant algunes biblioteques magnífiques. Una persona jurídica canònica que disposa de patrimoni propi gaudeix de l'efecte simbòlic de la identificació d'una seu i del prestigi que aquest li atorga. La corporació universitària, a pesar del privilegi que representava examinar i graduar a les seves facultats, no podia competir amb uns equipaments col·legials que milloraven dia a dia les condicions per a l'estudi. L'admissió d'estudiants rics, motivada per la pròpia fama d'ordre i treball dels col·legis, va generar nous ingressos ordinaris (els *porcionaris*), que s'agregarien a les donacions extraordinàries provinents de les famílies agraïdes. El pas següent seria la contractació de tutors i preparadors per als exàmens, fenomen amb el qual es crearien unes veritables pseudofacultats col·legials, paral·leles a les universitàries, i, finalment, la creació de les pròpies càtedres, finançades amb el seu pressupost i ubicades als seus edificis. És aquesta dinàmica la que explica per què la gran difusió de l'humanisme renaixentista des de París i Oxford no va sorgir de les facultats universitàries, com hauria estat previsible, sinó del Collège de Navarre i del Magdalen College, respectivament (R. Ch. SCHWINGES, «Student education. Student life», a H. de RIDDER-SYMOENS (ed.), *A history of the university in Europe*, p. 195-242).

27. D'acord amb el quadre històric elaborat per M. MARTÍNEZ-GOMIS, *La Universidad de Orihuela 1610-1807: Un centro de estudios superiores entre el Barroco y la Ilustración*, vol. I, Alacant, Diputación Provincial de Alicante, Instituto Alicantino de Cultura Juan Gil-Albert, 1987, p. 118), els convents dominics transformats en col·legis per disposició pontifícia foren els d'Oriola (1569), Àvila (1576), Tortosa (1600) i Pamplona (1620); el d'El Escorial fou el jerònim (1505), el de Sahagún-Irache el benedictí (1534) i el de Gandia el jesuïta (1547); els fundats directament com a col·legis foren els de Sevilla (1517), Toledo (1521), Santiago (1526), Baeza (1542), Oñate (1545), Egea de los Caballeros (1546) i El Burgo de Osma (1555). El cas de Solsona resulta molt atípic en aquesta relació perquè l'entitat canònica transformada en col·legi no

sovint conflictiva i és en aquest marc històric i cultural en el qual es va erigir el Col·legi de Solsona.

2.1.2. *Els col·legis d'estudis de l'orde de Predicadors*

El següent problema interpretatiu de la butlla pontifícia del 1614 era la restricció dels potencials beneficiaris: «[...] pro illius Fratribus nationis Cathaloniae tantum». Aquesta restricció no era cap novetat en les butlles papals d'autorització de col·legis d'estudis²⁸ i normalment responia a les pròpies sol·licituds dels promotors, que volien evitar així l'oposició de les universitats preexistents i potencialment afectades pels nous centres, però també és cert que, un cop obtinguda la butlla, aquelles restriccions eren ràpidament superades.²⁹ En el cas de Solsona, el bisbe Álvaro va tenir clar que la restricció vinculava únicament l'admissió al Col·legi, i no pas als estudis (i així ho reflectiren els estatuts col·legials). Altrament hauria representat una greu contradicció de les motivacions que animaren la commutació de la fundació pia, cosa que no sempre va advertir la historiografia posterior.³⁰

La finalitat que va justificar la creació apostòlica de l'orde de Predicadors a principis del segle XIII fou la «predicationem et animarum salutem», objectiu al qual s'adreça l'estudi: «[...] studium nostrum ad hoc principaliter ardentere summo opere debeat intendere». La predicació dominica va quedar així immediatament associada a l'estudi, entès aquest amb el doble sentit semàntic que presenta la llengua llatina, és a dir, com una dedicació esforçada a una tasca —*officium*— i també com la forma de vida del predicador.³¹ Aquest plantejament és el que explica la tradicional vinculació entre els dominics i la institució universitària.

---

era un convent, sinó un hospital geriàtric, fet que l'historiador valencià no va advertir.

28. Per exemple, en l'àmbit hispànic, la butlla atorgada al Col·legi de Sant Tomàs de Sevilla (1517) restringia l'accés als dominics de les províncies d'Andalusia i Castella, i la del Col·legi d'Oñate (1545) ho feia als estudiants bascos.

29. Sobre aquesta pràctica, vegeu M. MARTÍNEZ-GOMIS, *La Universidad de Orihuela 1610-1807*, p. 124.

30. R. PLANES, *L'Hospital d'en Llobera*, vol. 1, p. 200, per exemple, no va advertir que la limitació d'accés es referia al Col·legi i va afirmar que la presència de graduats d'altres nacionalitats (germànics, balears, aragonesos, bascos) s'explicava per l'aplicació, en les admissions, d'un règim d'excepcions més o menys justificat.

31. L'opció per l'estudi com una part constituent i inseparable de la predicació, definidora de l'estil de vida dels dominics, fou una formulació pròpia del seu fundador, desconeguda en les tradicions legislatives dels ordes religiosos anteriors (F. DEZZUTO, «La institución del estudio en los comienzos de la Orden de Predicadores», *Itinerantes: Revista de Historia y Religión*, núm. 1 [2011], p. 15-16). El *Liber consuetudinem* l'explicita en els termes següents: «[...] cum ordo noster specialiter ob predicationem et animarum salutem ab initio noscatur institutus fuisse, et studium nostrum ad hoc principaliter ardentere summo opere debeat intendere».

La presència de mestres i estudiants de l'orde de Predicadors a les facultats de Teologia de les primeres universitats europees fou gairebé immediata, animada pel suport pontifici d'Honorí III (1216-1227), una dinàmica que va provocar la prompta creació de *domus scholarium* per a assistir-los (la Blackfriars d'Oxford, per exemple, fou instituïda el 1221). Però l'orde dominicà considerava també la formació com una dimensió clau per a la seva pròpia organització interna, raó per la qual les seves primeres constitucions (1220) van incloure ja unes *Rationes studiorum* per a l'ordenació de la seva docència teològica que serien la base de la formació escolàstica posterior. Essent, doncs, l'estudi el tret diferenciador de l'orde dominic, resulta comprensible que rebés de la Santa Seu l'autorització per a erigir centres d'estudis, un privilegi que estava pensat inicialment per a establir-ne un a París, però que a partir del 1302 es va anar estenent a la resta de les províncies dominiques.

L'organització dominica va evolucionar durant la baixa edat mitjana diferenciant entre convents i col·legis, els quals normalment sorgiren a partir i al costat dels primers. Alguns dels col·legis fins i tot serien la llavor de futures universitats, com fou el cas dels col·legis de Praga o de Múrcia, aquest últim erigit primerament com un *studium conventuale* (1253), convertit després en *studium solemne* (1266) i, finalment, en *studium generale* (1272). Aquests exemples es treuen a col·lació per a posar en relleu l'origen medieval de les vinculacions dels col·legis de l'orde dominic amb la institució universitària, la qual cosa afirma el caràcter continuador i no diferencial de les fundacions d'èpoques posteriors, especialment als regnes hispànics.

Efectivament, l'orde de Predicadors va desenvolupar durant l'època tardomedieval una organització d'abast continental especialitzada en l'estudi i la formació en arts i teologia, que es va projectar al Nou Món durant el segle XVI de manera gairebé immediata. Així, hom pot entendre que els *collegia* dominics, esdevinguts ja centres docents i no sols residencials, constituïssin una alternativa no ja per a l'acolliment d'estudiants pobres, sinó per a l'erecció de nous estudis generals sense necessitat d'aportar recursos materials o humans. Al Principat de Catalunya tenim el cas de Tortosa, on l'Estudi General fou bastit sobre uns equipaments disponibles —els Reials Col·legis— però amb docents dominics, i el de Solsona, on, com ja s'ha avançat, es va erigir l'Estudi General sobre una fundació pia geriàtrica transformada prèviament en col·legial. Al regne de València l'exemple d'aquesta alternativa fou l'Estudi General d'Oriola (1610), tot i que allí l'orde de Predicadors va haver de compartir la direcció amb les autoritats episcopals.³²

L'orde de Predicadors erigia els seus centres seguint uns procediments estatutaris molt detallats. De manera esquemàtica, podem observar l'itinerari abans descrit de la Universitat de Múrcia. El Capítol Provincial de l'orde era qui aprovava el pas

32. Sobre aquesta pràctica, vegeu M. MARTÍNEZ-GOMIS, *La Universidad de Orihuela 1610-1807*, p. 174-187.

d'un *studium conventuale*, dedicat normalment als ensenyaments d'arts, a un *studium solemne*, amb Facultat de Teologia i obert a estudiants no dominics; el pas final era un *studium generale*, que ja requeria l'autorització pontifícia i comportava la possibilitat d'atorgar graus i expedir la *licentia ubique docendi*, que era un dels valors més apreciats. Els estudis generals dominics eren *de facto* institucions universitàries pontifícies, erigides a l'empara del dret de l'Església a crear centres docents superiors, inqüestionable durant tot l'Antic Règim en el camp catòlic.

A l'interior de l'orde dominic sovint apareixen diferenciats els estudis generals «dominics» i els «universitaris»: els primers serien els erigits pel Capítol dominic per a la formació teològica de l'*agro dominico*, mentre que els segons, erigits mitjançant una butlla apostòlica, estarien oberts a la formació de persones alienes a l'orde, les quals formarien la corresponent corporació universitària de lectors o «universitat literària», tot i que això no comportava sempre una autorització civil. Aquestes distincions forçosament esquemàtiques xoquen, però, amb una realitat molt diversa. L'orde dominic va crear estudis de diferents nivells i especialitzacions quan no considerava convenient assumir l'esforç d'erigir un estudi general, al mateix temps que no sempre va considerar oportú transformar un estudi general dominic en un estudi general universitari. A Catalunya tenim dos clars exemples d'aquesta realitat. El primer seria el Col·legi de Solsona, que, tot i que havia obtingut el privilegi apostòlic, mai no va sol·licitar el civil; i el segon seria el de Barcelona, creat el 1668 i amb el mateix estatut que el solsonenc, ja que ni tan sols va sol·licitar mai la butlla papal de reconeixement.

2.1.3. *Els estatuts del Col·legi de Llobera*

La butlla de commutació establia també que el Col·legi havia d'ordenar el seu funcionament d'acord amb les normes aplicades pels dominics als seus col·legis, respectant les lleis civils del país. En virtut dels compromisos assumits davant el bisbe Álvaro, l'orde de Predicadors restava obligat a proveir els recursos humans i materials necessaris per a dur a terme la missió col·legial i, en contrapartida, adquiria la competència per a aprovar els *Statuta Caelsonensis Collegi*, cosa que va fer immediatament després que el Capítol Provincial aprovés l'admissió del Col·legi de Solsona.

Els estatuts solsonencs ens han arribat de manera indirecta gràcies al fet que els estatuts del barceloní Col·legi Major de Sant Vicenç i Sant Ramon dels dominics, aprovats el 1669, van fer constar que «continentur statuta Coelsonensis collegii».³³

---

33. El document original dels *Statuta Collegii Barchimonensis SS. Vincentii et Raimundi Ordine Praedicatorum* es conserva a l'arxiu de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona (signatura antiga: 14-3-15; signatura moderna: 442). G. Barraquer els va comentar succintament en l'apartat dedicat als dominics del volum segon de la seva magna obra (G. BARRAQUER, *Las casas de religiosos en Cataluña durante el*

Sabem per aquesta via que la norma estatutària s'articulava en nou capítols³⁴ i ordenava, com era tradicional, els aspectes organitzatius i de funcionament del Col·legi. Orgànicament, el Col·legi disposava del clàssic òrgan unipersonal superior de govern i administració col·legial, que era el Rectorat, amb unes competències i atribucions assimilables a les del priorat conventual (si més no a l'efecte de la representació jurídica de la fundació). L'òrgan col·legiat consultiu el formaven els consiliaris del Col·legi, que, a diferència d'altres centres dominics, eren quatre, no pas dos.³⁵

En la fase preestatutària, entre els anys 1615 i 1617, la provisió d'aquests càrrecs la van resoldre directament les autoritats provincials dominiques,³⁶ però, un cop iniciat el funcionament regular, les persones titulars hi accediren en virtut dels mecanismes electius previstos en els capítols segon i tercer dels estatuts.

La comunitat a la qual es refereixen els estatuts era només la col·legial, formada per lectors i estudiants dominics procedents dels convents catalans, que eren els beneficiaris directes de l'obra pia fundacional, i no pas els professors agregats i els estudiants no col·legials —els anomenats *manteïstas* a les universitats castellanes—, que en foren els indirectes. Cal tenir present aquesta distinció, atès que, en el conflicte interuniversitari posterior, la Universitat Literària de Barcelona s'adreça sempre al Col·legi de Llobera i mai a la seva Universitat Literària, que no reconeix.

2.1.4. *Les facultats de l'estudi del Col·legi de Llobera*

Calia encara abordar una tercera i fonamental «interpretació» de la butlla del 1614: el contingut «facultatiu» de la seva activitat formativa. El text literal deia que

primer tercio del siglo XIX, vol. II, Barcelona, Altés & Alabart, 1906, p. 51-51) i R. d'Alòs en va publicar la transcripció íntegra (R. d'ALÓS, «Els estatuts del Col·legi Major de Sant Vicenç i Sant Ramon dels dominicans a Barcelona», *Anuari de la Societat Catalana de Filosofia*, núm. 1 (1923), p. 145-164), a partir de la qual J. Serra en va fer una descripció més detallada (J. SERRA VILARÓ, *La Universidad Literaria de Solsona*, p. 34-40).

34. Els apartats regulats eren: «I. De Officio divino; II. De electione rectoris; III. De conciliariis rectoris; IV. De collegialium receptione; V. De ratione vivendi in Collegio; VI. De clausura Collegii; VII. De studio; VIII. De regente et lectoribus; IX. De discursu collegialium extra domus».

35. En el capítol II de la monografia de J. SERRA VILARÓ, *La Universidad Literaria de Solsona*, p. 34-40, es pot consultar un resum de l'ordenació estatutària més descriptiu que no pas la notícia anterior de G. Barraquer, de l'any 1906.

36. D'acord amb el catàleg de col·legials, lectors i rectors del Col·legi de Llobera publicat per V. BERTRÁN DE HEREDIA, «Catálogo de los colegiales, lectores y rectores del Colegio de San Miguel de Solsona (1615-1835)», *Analecta Sacra Tarraconensis*, núm. 31 (1958), p. 125-137, per a l'inici del primer curs de la història del centre (1615-1616) foren nomenats els dominics catalans Tomàs Sureda i Joan Espinet com a vicerector i lector d'Arts, respectivament. El primer rector col·legial de Solsona, Francesc Cantallops, va rebre el nomenament provincial el 1617.

el desenvolupament del Col·legi es faria «ad instar aliarum dicti Ordinis domorum regularium», cosa que comportava el dret a establir «diversis facultatibus legendis», però sense explicitar quantes ni quines. La pluralitat indicava que no hi havia l'opció de llegir-ne només una, tal com dictava la tradició universitària europea, de manera que el Col·legi no podia ser un centre dedicat únicament a l'estudi d'arts, que era el model dominic dels seus *studia conventuale*. Si la pluralitat s'interpretava només com la suma d'arts i teologia, aleshores el Col·legi s'hauria pogut classificar com un *studium solemne*, i si la interpretació considerava que no hi havia cap limitació pontifícia per a l'accés als estudis, aleshores estaríem davant d'un *studium generale* dominic, que, a l'empara de la mateixa butlla del 1614, seria de caràcter universitari pel fet d'acollir estudiants seglars i d'altres religions.

La interpretació del bisbe Álvaro es va introduir de manera indirecta: el col·legi que ell creava a Solsona es desenvoluparia «ad instam aliorum eiusdem collegiorum» dels predicadors, sense especificar cap tipologia col·legial dominica. Aquest redactat episcopal va obrir la configuració institucional i acadèmica del centre, atès que, tàcitament, les facultats de l'estudi del Col·legi de Solsona deixaven d'estar limitades perquè es considerava que li havien estat implícitament atorgats els privilegis dels estudis generals universitaris dominics, com molt encertadament va observar l'historiador balear del dret Ramon Ramis.³⁷ Anteriorment, Cándido María Ajo, en l'apartat dedicat a Solsona dins la seva magna obra,³⁸ tot i no qüestionar la butlla del 1614 —que ell denomina «breve»—, va advertir que la seva interpretació havia estat «una sin duda demasiado aguda epiqueya». El seu fil el va seguir a principis d'aquest segle l'historiador Eduardo Escartín, el qual, sense qüestionar tampoc la butlla del 1614, va interpretar que en realitat va instituir un *studium solemne* dominic i no pas un de *generale*, raó per la qual va afirmar que «los Dominicos de Solsona pasaron de los grados internos, para los que estaban autorizados por ser meramente eclesiásticos, a los externos para los que no contaban con licencia».³⁹

Quan disposava, doncs, de la butlla pontifícia de commutació i la providència episcopal de creació, el Col·legi de Llobera de Solsona va iniciar una activitat acadèmica més o menys continuada que es perllongaria durant un segle. Com s'ha esmentat més amunt, el primer curs (1615-1616) es va posar en marxa immediatament després de la creació episcopal i la transmissió a l'orde de Predicadors, sense esperar a l'acceptació formal del centre per part del Capítol Provincial dominic, que arribaria durant el segon curs acadèmic. Es té constància documental de les primeres graduacions a partir

37. R. RAMIS i P. RAMIS, «Los últimos grados de la Universidad de Solsona (1701-1715)», *Historia. Instituciones. Documentos*, núm. 44 (2017), p. 665.

38. C. M. AJO, *Historia de las universidades hispánicas*, vol. III, Àvila, Centro de Estudios e Investigaciones, 1959, p. 67-71.

39. E. ESCARTÍN, «Universidades mayores y menores. Una polémica en la Cataluña del siglo XVII», *Revista d'Història Moderna*, núm. 23 (2003), p. 190.

de l'any 1625 i, d'acord amb les dades obtingudes, la seva activitat acadèmica es va desplegar sobre totes les facultats universitàries fins al tancament borbònic del 1717.⁴⁰ Els tres historiadors referits anteriorment fan constar en els seus treballs que aquesta activitat acadèmica estava mancada de privilegi apostòlic i que, per tant, els dominics de Solsona van actuar de manera fraudulenta en la col·lació de graus.⁴¹

2.2. LA UNIVERSITAT DEL COL·LEGI DE SOLSONA

L'existència de la Universitat solsonenca és un dels temes que més confusió ha projectat sobre la historiografia d'aquesta institució. Per aquest motiu, cal iniciar l'exposició a partir dels fets documentats de què disposem sobre la corporació universitària solsonenca.

La distinció entre l'objecte (l'estudi general) i el subjecte (la corporació dels estudiants) de la institució universitària mai no ha estat del tot assumida per la historiografia, que sovint identifica l'estudi general amb la universitat, com si fossin sinònims que poden emprar-se alternativament. La confusió, però, acostuma a fer-se present ja en les mateixes fonts documentals, que no sempre identifiquen aquella distinció constitutiva. La diversitat evolutiva de les universitats no va ajudar precisament a clarificar els termes, i la diferent cobertura legal va contribuir més a generar conflictes que no pas a superar-los. En el cas de Solsona, però, ens trobem davant d'un escenari en el qual les distincions són ben clares, cosa que explica la raó del desviament del conflicte vers la legitimació institucional del centre.

La primera cosa que s'ha de fer constar és que disposem del protocol notarial del 1661 d'aprovació de les modificacions dels estatuts universitaris, on s'indica que «la constitució y estatut en ordre primer fet per dita Universitat als devuit de jener de mil sis-cents vint-y-hu se poso en obserbància».⁴² A partir d'aquest document i de

40. J. SERRA VILARÓ, *La Universidad Literaria de Solsona*, p. 57-202, va aportar un primer apèndix documental amb dades sobre «el personal que va regir» el Col·legi solsonenc, completat poc després per V. BERTRÁN DE HEREDIA, «Catálogo de los col·legiales, lectores y rectores del Colegio de San Miguel de Solsona (1615-1835)», p. 125-137, i, finalment, per R. RAMIS i P. RAMIS, «Los últimos grados de la Universidad de Solsona (1701-1715)», p. 313-349, que aportaren les dades corresponents al segle XVIII.

41. Així, per exemple, R. PLANES, *L'Hospital d'en Llobera*, vol. I, p. 187, invoca el *Regaliarum tractatus* d'Acaci de Ripoll, del 1644, com a argument d'autoritat per a afirmar que «la creació d'una universitat requeria l'obtenció prèvia d'un privilegi reial o bé d'una butlla papal»; l'autor realista esmentat parla, efectivament, d'una «Universitas creata à Rege», però en realitat hauria d'haver dit un estudi general, cosa que el referit historiador solsoní va passar per alt.

42. El document es conserva a l'Arxiu Comarcal del Solsonès («Notarials», N. S. Pere Mir Andreu, *Manuale octavum instrumentorum rectorum in anno a nativitate Domini MDCLXI*, f. 494-495). R. PLANES, «Aportació a l'estudi de la Universitat de Solsona (1620-1717) i notes sobre les seves fonts documentals: els estatuts de 1661», a *Miscel·lània: Les Terres de Lleida al segle XVII*, Lleida, Edicions de l'IEI, 1984,

les dades aparegudes en altres instruments sabem que la Universitat del Col·legi de Llobera tenia una estructura organitzativa clàssica, tot i que adaptada a la magnitud de l'estudi.

El rector era el síndic representant de la corporació universitària no col·legial i el seu mandat tenia una durada de dos anys. El càrrec era electiu, però no consta que els estudiants participessin en l'elecció; en qualsevol cas, els mateixos estatuts obligaven a l'alternança entre un professor seglar i un d'eclesiàstic. Corresponia al rector la funció clau de dur el llibre de matrícula dels estudiants i, per tant, d'acreditar-los com a tals en virtut de la seva matriculació (els estatuts impedièn l'admissió d'estudiants no matriculats a les classes), i també la funció disciplinària, històricament vinculada a aquest càrrec universitari, una competència que li atorgava el dret de visita als estudis del Col·legi, «y si-s troben estudiants inquietos, ho modero i castigo, conforme los demás rectores han acostumat»; per a fer-ho, podia reclamar al bisbe solsonenc el suport del seu batlle per a «capturar qualsevol estudiant o per reprimir qualsevol excés de aquells». El rector tenia també l'atribució de convocar el claustre de la Universitat, que formalment cursava el canceller com a president del claustre, però que «per la simple requisició de dit rector la degue manar, convocar y congregar encontinent dit canceller».

El canceller era el dipositari de l'autoritat pontifícia, en virtut de la qual atorgava els graus i la preada *licentia ubique docendi*. Aquesta figura, present en la història universitària des del primer moment —heretada de les escoles catedralícies—, estava vinculada a l'estudi, no pas a la corporació dels estudiants, i per aquest motiu es reservava per a un alt càrrec eclesiàstic.⁴³ En el cas de Solsona, el bisbe Álvaro, tot i la seva voluntat de protegir l'autonomia de la fundació col·legial, que es feu palesa en la prevalença estatutària dels acords col·legials enfront dels provincials dominics, no va reivindicar el càrrec de canceller en favor de la seu episcopal o del Capítol catedralí, com hauria estat normal atesa l'erecció episcopal del centre. Així doncs, el càrrec de canceller de l'estudi del Col·legi de Llobera fou assignat al rector col·legial, que podia delegar-lo en el seu vicerector. Seguia així el model institucional establert a la Universitat d'Oriola,⁴⁴ malgrat que per a alguns historiadors fos inadmissible.⁴⁵

---

p. 369-374, el va transcriure i publicar en aquest article. El mateix autor el va tornar a incloure en la seva monografia del 2016 (R. PLANES, *L'Hospital d'en Llobera*, vol. II, p. 224-225).

43. Els estatuts de l'Estudi General de Lleida (1300), per exemple, que segueixen el model de Bolonya, determinaven que el canceller fos l'ardiaca de la catedral. Sobre aquesta figura, vegeu J. J. BUSQUETA, «Entre el rey, el municipio y la Iglesia: a propósito del Canciller del Studium Generale de Lleida (xiv-xv)», *Revista de la CECEL*, núm. 19 (2019), p. 7-48.

44. Vegeu M. MARTÍNEZ-GOMIS, *La Universidad de Orihuela 1610-1807*, p. 256.

45. E. ESCARTÍN, «Universidades mayores y menores», p. 190, opinava que l'assignació del càrrec de canceller a un rector col·legial era impensable «en las universidades mayores»; passava per alt que en aquella tipologia espanyola d'universitats, la presència de diversos col·legis associats a l'estudi general aconsellava

La funció de secretari de la Universitat, especialment significativa a l'hora d'acreditar la col·lecció dels graus i l'estada d'estudis, la va exercir sempre un notari de la ciutat de Solsona, que en alguns casos fou també membre de la corporació. Aquest fet és, precisament, el que ha permès salvaguardar nombrosos protocols universitaris, els quals han estat en gran mesura el pal de paller de la gran aportació documental feta per Ramon Planes.⁴⁶

En la referida modificació dels estatuts de la Universitat del 1661 no hi compareix cap estudiant, cosa que sembla indicar que estem davant d'una corporació universitària formada únicament per lectors —d'aquí prové la denominació de «Literària»—, que seguiria el model iniciat per la Universitat de París en comptes del de Bolonya, adoptat per la veïna Universitat de Lleida. Aquesta separació entre docents i discents sembla que a Solsona es va complementar d'una manera relativament atípica,⁴⁷ puix quatre mesos més tard d'aquella constitució de la Universitat «en ordre primer», els estudiants que «cursaven los studis de philosophia y teologia en lo Col·legi de Llobera, orde de Predicadors, de dita ciutat» fundaren a la catedral de Solsona la confraria de Sant Nicolau, juntament amb els alumnes de l'estudi comunal de gramàtica.⁴⁸ Aquesta confraria esdevingué la primera corporació aglutinadora i representativa del conjunt dels estudiants universitaris no col·legials (i segurament no solsonencs),⁴⁹ la qual duia a terme les seves activitats a la seu col·legial, com revelen algunes dades documentades.⁵⁰

Joan Serra Vilaró, que no va tenir coneixement de la modificació dels estatuts de l'any 1661 ni, per tant, notícia dels originals del 1621, no sols va afirmar l'existència

---

assignar el càrrec a una autoritat eclesiàstica desvinculada dels titulars col·legials, raó per la qual acostumava a recaure en el bisbe o arquebisbe corresponent. En el cas de Solsona, amb un únic col·legi d'estudis, l'adopció del model estatutari dels dominics d'Oriola era del tot plausible.

46. R. PLANES, *L'Hospital d'en Llobera*, vol. II, p. 7-23, inclou un primer capítol dedicat a exposar detalladament l'evolució dels fons arxivístics de l'Hospital, del Col·legi i del Seminari.

47. L'existència de confraries d'estudiants universitaris i de la competència civil o eclesiàstica per a establir-les fou objecte d'atenció en l'argumentació vintena de la resposta dels dominics de l'any 1690 a la requisitòria virregnal impulsada des de la Universitat Literària de Barcelona.

48. L'acta es conserva per duplicat a l'Arxiu Diocesà de Solsona. La versió llatina es troba a la capsa 901 del *Capítol* i la catalana, en la secció «Notarials», dins el *Prima manus libri comunis instrumentorum* (f. 40v-42v) del notari Pere F. Rius. Ambdues versions foren transcrites i publicades per R. PLANES, *L'Hospital d'en Llobera*, vol. II, p. 168-172.

49. Respecte a aquesta qüestió, cal advertir que el document informa també que la gran majoria eren forasters i que la confraria solsonenca dels fadrins, creada sota l'advocació de sant Cristòfol i en la qual s'ai-xoplugaven fins aleshores, els havia expulsat, segurament per a evitar la majoria forana que comportaven.

50. Tenim documentada una assemblea de la Universitat, celebrada el desembre del 1686 en una de les aules del Col·legi, a la qual assistiren setanta-sis estudiants membres de la confraria de Sant Nicolau, a més d'altres autoritats universitàries. El document es troba a l'Arxiu Comarcal del Solsonès («Notarials», N. S. Pere Mir Andreu, *Manuale trigessimum tertium instrumentorum receptorum in anno MDCLXXXVI*, f. 163v-164v).

de la Universitat «Literària», sinó que la va considerar «una dependència» del Col·legi. El mateix C. M. Ajo, malgrat denunciar l'epiqueia interpretativa de la butlla del 1614, tampoc no va negar l'existència de la Universitat (que erròniament creia adjectiva a un «Convento»), sinó que es va aventurar a denominar-la «Pontificia», segurament pel fet que el Col·legi de Solsona mai no va sol·licitar el reconeixement civil. Per tant, la negació de la Universitat de Solsona, ja sia Literària o Pontificia, necessària per a rebutjar la validesa o eficàcia dels seus títols, requeria la negació prèvia del seu reconeixement com a estudi general, i aquesta operació es va posar en marxa arran de la denúncia de la Universitat Literària de Barcelona de l'any 1665.

3. EL CONFLICTE INTERUNIVERSITARI

Eduardo Escartín fou el primer a qualificar la polèmica generada sobre la legitimitat de l'Estudi General i Universitat del Col·legi de Solsona com un conflicte entre una universitat major i una de menor.⁵¹ Aquesta distinció tipològica, que era pròpia i recurrent al regne de Castella, resulta perfectament projectable a Catalunya en aquest cas, atès que, com veurem, l'atac barceloní va acabar centrat en una proposta de política universitària, més que no pas en un conflicte de legitimació.

3.1. EL MEMORIAL DE LA UNIVERSITAT LITERÀRIA DE BARCELONA

Les dades aplegades sobre el conflicte dels privilegis universitaris solsonencs indiquen que el seu inici va tenir lloc a través d'un memorial enviat per la Universitat Literària de Barcelona —no l'Estudi General de Barcelona—⁵² l'any 1655. El memorial en qüestió no s'ha pogut localitzar encara, però de manera indirecta sabem que demanava a les autoritats reials que requerissin al Col·legi de Llobera l'acreditació del privilegi pontifici d'atorgament d'erecció d'un estudi general i universitat, atesa la seva activitat acadèmica i, molt particularment, la col·lació de graus. Els efectes jurídics d'aquell primer memorial no els tenim tampoc documentats. J. Serra Vilaró va afirmar que el rei havia reclamat al Col·legi solsonenc que provés el seu privilegi, «cosa fácil ya que poseía la bula pontificia», de manera que «el descrèdit» buscat pels

51. Vegeu E. ESCARTÍN, «Universidades mayores y menores», p. 187-202.

52. La veu de la *Viquipèdia* sobre la Universitat de Solsona identifica erròniament l'Estudi General de Barcelona (https://ca.wikipedia.org/wiki/Universitat_de_Solsona), segurament seguint M. MONTAÑA, «Els estudis de medicina a la Universitat Literària de Solsona», *Gimbernat: Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència*, núm. 9 (1988), p. 247.

barcelonins es va aturar en sec.⁵³ Segons Ramon Planes,⁵⁴ els dominics van respondre «com van poder» i van aconseguir que la requisitòria fos oblidada pel virrei de Catalunya, que aleshores era l'italià Vincenzo Gonzaga Doria. Aquestes afirmacions, però, són deduïdes de documentacions posteriors.

En realitat no tenim constància ferma ni tan sols que el memorial del 1655 hagués estat admès a tràmit per la cort virregnal, de manera que hom podria deduir també que el requeriment podria haver estat desestimat pel fet de tractar-se d'una institució i d'un privilegi de naturalesa canònica i no pas civil, conclusió que aniria en la línia de les tesis de fra Miquel P. Vives, que havia estat vicerector del Col·legi de Llobera i autor, l'any 1652, d'un discurs profundament antiregalista.⁵⁵ Per altra part, la resposta dominica del 1690 fa constar, en defensa de la seva pacífica i continuada possessió del dret de graduar, que la Universitat de Barcelona no va mantenir la seva contradicció, cosa que bé podria significar que no va recórrer contra la desestimació virregnal.⁵⁶

3.2. LA RESPOSTA DEL COL·LEGI DE LLOBERA

Sia com sia, un quart de segle més tard el requeriment es va reactivar. Un *Real despacho* del 23 de maig de 1690 encarregava al virrei de Catalunya, que era el duc de Villahermosa, que tramités la demanda d'aportació dels privilegis papals al Col·legi de Llobera. Aquest requeriment fou contestat el setembre del mateix any pel rector col·legial fra Tomàs Salvador, atès que havia estat ell el requerit per l'autoritat virregnal.⁵⁷

La resposta comença fent constar que no pretenen «perjudicar ni negar regalia alguna del Rey N. Señor», i a partir d'aquí exposa la coneguda història de la commutació de la fundació hospitalària, «concedida» pel papa l'any 1614, i l'erecció posterior del col·legi d'estudis dominic l'any 1617 (referint-se a l'admissió per part del capítol

53. E. SERRA VILARÓ, *La Universidad Literaria de Solsona*, p. 53.

54. R. PLANES, *L'Hospital d'en Llobera*, vol. I, p. 187.

55. El *Discurso apologético por la inmunidad y libertad eclesiástica* fou publicat per Vives a Barcelona a finals del 1652, quan la ciutat ja havia estat ocupada per les tropes de Joan Josep d'Àustria, i en realitat era un al·legat contra el regalisme francès present durant la Guerra de Separació, motivat per la decisió del lloctinent Philippe de La Mothe-Houndancourt, duc de Cardona, d'apropriar-se de l'argenteria de les esglésies barcelonines per a finançar la guerra.

56. En l'escrit enviat al rei per la Universitat Literària de Barcelona a principis del 1690 s'indica que «en la Universidad no aia quedado otra memoria de la sobredicha orden [la provisió demanada el 1655], sin saber en qué paró» (R. PLANES, *L'Hospital d'en Llobera*, vol. II, p. 280).

57. La resposta dominica fou impresa en forma de fulletó i un exemplar va ser incorporat al volum I dels *Papers de Nostra Religió* (núm. 28), que es conserva a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona. R. PLANES, *L'Hospital d'en Llobera*, vol. II, p. 274-279, va publicar una reproducció íntegra d'aquest fulletó.

de l'orde). Després fa constar que la Universitat fou «instituída» l'any 1620, «formandose con su Chanciller, Rector y Claustro» (cosa que tenim documentada durant el gener del 1621), i amb la «facultad de conferir Grados de Doctores en todas facultades». Aquesta facultat, però, segons diu el text, fou atorgada al Col·legi durant el mateix any 1620 per una segona butlla també del papa Pau V, que vindria a completar l'atípica butlla inicial de commutació. Malauradament, aquesta segona butlla es va perdre suposadament en el *saco* patit per Solsona l'any 1656 a mans dels francesos.⁵⁸

Establerta la impossibilitat fàctica d'aportar aquella segona butlla⁵⁹ i com que no es va considerar oportuna la presentació de la primera (segurament per la seva atipicitat), l'argumentació dominica passa a centrar-se en el nus del problema jurídic: la legitimitat per a atorgar graus d'una institució acadèmica pontificia. Ramon Planes va interpretar que amb aquesta estratègia «els dominicans fugien d'estudi, tot portant la discussió cap a un altre àmbit, sens dubte políticament comprometedor i poc agradable per al virrei»,⁶⁰ però tot i això va comprendre l'incert del plantejament.

El primer argument dominic en defensa del dret pontifici d'erecció d'estudis generals i universitats fou sòlidament fonamentat en les disposicions tridentines i va presentar el corol·lari següent:

Luego muy propio es de la potestad Pontificia la erección de Universidades celebres y Estudios Generales: pues como seria compatible que á la suma Sede Eclesiastica estuviese encomendado el cuydado, examen y genuina interpretacion, è inteligencia de los Articulos de la Fe, sinó fuesse tambien de su jurisdicción crear Universidades para la ensenyança y sinceridad, ò lesion de estas doctrinas.

El segon argument dominic s'adreça particularment a la defensa de l'execució del dret pontifici en territoris on no disposava de sobirania temporal, que era una cosa certament controvertida. A manca d'un règim jurídic universitari, el fil argumental

58. R. PLANES, *L'Hospital d'en Llobera*, vol. 1, p. 188-189, va advertir que el saqueig del 1656 fou obra de l'Exèrcit espanyol de Joan Josep d'Àustria, i no del francès, i que només l'arxiu de la Casa de la Ciutat fou objecte de devastació, però no els de les institucions religioses.

59. L'argumentació dominica assenyala la doctrina jurídica que considera favorable en el cas d'impossibilitat d'acreditació de títols jurítics per haver-se destruït en saquejos que eren de coneixement públic i general, i per aquest motiu porta a col·lació les autoritats del català Bonaventura de Tristany, dels italians Giacomo Menochio i Francesco Negri, i dels espanyols Juan B. de Larrea i Gabriel de Pareja, els quals coincidien a admetre els títols desapareguts si es podia provar indirectament la seva existència mitjançant altres instruments. Aplicat al cas de la butlla desapareguda, la via indirecta de prova serien els mateixos diplomes dels graus, on estava enunciativa la descripció de la butlla, «por ser cierto en derecho, que semejantes enunciativas, tan multiplicadas y por espacio de tanto tiempo, prueban la cosa enunciativa, aunque sea en perjuicio de tercero», i afegien que «y tanto mas, quanto en las enunciativas concurre la posesión», d'acord amb la jurisprudència fixada per la mateixa Audiència de Catalunya l'any 1684.

60. R. PLANES, *L'Hospital d'en Llobera*, vol. 1, p. 189.

reivindica el suport d'autoritats jurídiques diverses, entre elles una font tan poc sospitosa de ser prodominica com el *De iure academico* del jesuïta A. Mendo,⁶¹ però no s'oblida de fer constar en favor seu els exemples dels estudis generals reconeguts pel papat a la Companyia de Jesús a Padeborn, Perugia, Vílnius i Pont-à-Moisson. Tampoc no omet els reconeixements atorgats per la monarquia hispànica a estudis generals d'erecció pontifícia en territoris de la Corona d'Aragó, com fou el cas de Gandia i Oriola, al regne de València, o de Tortosa, al Principat de Catalunya. La conclusió resultava clara: «En consideración de tan multiplicados exemplares, no se tiene noticia que nunca los fiscales de su Majestad se ayan opuesto à los privilegios concedidos para Universidades erigidas con autoridad Apostolica», ni tampoc «contra la Universidad de Solsona, siendo tan Antigua, y no lo huvieran omitido si encontrasse con las Regalias, siendo los Fiscales sus defensores».

Els dominics mantingueren l'assumpció pacífica de la diferència entre la *licentia docendi* i la *licentia utendi*, i reconegueren que l'ordenació de les professions era un dret de regalia, i posaven com a exemple la dels notaris. Acceptaren sense problemes que els graduats per l'autoritat pontifícia s'havien de sotmetre a les regles del príncep secular o bé havien d'abstenir-se d'accedir als càrrecs i oficis regulats. A Catalunya, la constitució intitulada *De examen de Advocats* establí que els graduats provinents d'estudis generals sense privilegi reial havien de superar una prova a la Reial Audiència, i aquesta mateixa constitució és al·legada per a demostrar que la mateixa llei civil assumia l'existència de graduats en estudis generals pontificis i, per tant, l'existència pacífica d'aquests centres. Igualment passava amb els metges, que s'havien d'examinar davant el Protomedicat Reial. Per tant, «[...] aunque los graduados en la Universidad de Solsona, para poder exercir sus Grados en negocios politicos y Civiles, ayan de passar por el examen, no por esso se podrá dezir que el estudio de la Universidad de Solsona no sea General».

L'argumentació dominica entra en la defensa també del dret de formar i graduar persones seglars en els estudis d'erecció pontifícia, que, tot i reconèixer que no es podia considerar «immemorial», el reivindicaven per equivalència, en atenció a les dècades ininterrompudes del seu exercici. Però el punt clau de l'argumentació final és el que fa referència a la legitimació dels suposats contradictors:

61. Andrés Mendo (1608-1684) fou un jurista vinculat a la Universitat de Salamanca i autor de diverses obres de notable difusió en la seva època, especialment el *De iure academico: Selectae quaestiones Theologicae Morales, Iuridicae, Historicae et Politicae. De Academicis, Magistratibus, Collegiis, Professoribus, Candidatis, et Scholasticis* (1655), on va desenvolupar sistemàticament qüestions jurídiques, morals, històriques i polítiques que afectaven la Universitat, llurs professors i alumnes, així com els seus col·legis, tema de gran debat al regne castellà. Mendo fou director espiritual de Gaspar Téllez de Girón, duc d'Osuna, i el va acompanyar a Catalunya quan va exercir el càrrec de virrei (1677-1669). Aquesta estada va facilitar el coneixement de les seves obres als juristes catalans, com demostra el seu ús per les dues parts enfrontades en el cas de Solsona.

«[...] cuando el possessor no contienda con el real Fisco sinó contra un particular (como en el caso presente, que la instancia la haze la Universidad de Barcelona y no el Real Fisco)», la doctrina jurídica catalana establia que «sola la possession decenal sufraga al posseïdor, y ha de ser mantenido y conservado en ella». A conseqüència d'això, la Universitat Literària de Barcelona restava forçada a posicionar-se jurídicament en el seu al·legat.

En resum, la resposta dominica a l'atac de Barcelona va consistir a posar en relleu la naturalesa canònica del centre i la validesa de les prerrogatives apostòliques. Implícitament, des d'aquesta perspectiva venien a dir que el problema de l'atípica butlla de commutació i la desconeguda segona butlla del 1620 era que es tractava, en tot cas, d'afers interns de l'ordre canònic, els quals resultaven temes aliens a la jurisdicció civil, a la qual va acudir la Universitat Literària de Barcelona.

3.3. LES SÚPLIQUES DE LA UNIVERSITAT LITERÀRIA DE BARCELONA

La resposta dominica fou traslladada als representants de la Universitat Literària de Barcelona el dia 25 de gener de 1691 i aquests presentaren l'endemà, segons el que consta en el mateix document,⁶² un escrit breu en el qual destaquen especialment les declaracions finals: «Que la Universidad Literaria de Barcelona no haze parte formada o judicial contra los padres del Collegio de Solsona» i que el seu escrit obeïa només a la seva voluntat de col·laborar amb els ministres de Sa Majestat, a qui advertien d'un tema referent a unes regalies «que conciernen directamente a la utilidad pública».

El text sens dubte fou escrit de manera precipitada i la seva qualitat jurídica era pràcticament nul·la. No van voler entrar en el debat jurídic tal com l'havien plantejat els dominics (que, segons ells, «huien el cuerpo a la dificultad») i van optar per continuar a redós dels fets circumstancials, el primer dels quals era l'absència de la butlla del 1620, sobre la qual van dir que els dominics havien tingut temps de sobres per a demanar-ne una còpia a Roma. La resta de consideracions foren emprades per a negar que la possessió del dret hagués estat pacífica i continuada, i fins i tot afirmaren que les crisis polítiques i bèl·liques del segle havien impedit a les autoritats reials poder defensar les regalies usurpades pels pares dominics a Solsona. En cap cas l'escrit dels barcelonins va entrar a rebatre les consideracions jurídiques dels dominics solsonencs.

El mateix any 1691 la Universitat Literària de Barcelona va tornar a remetre al rei un nou escrit, breu igual que l'anterior (del qual repeteix algunes de les consideracions). La motivació d'aquest segon escrit de súplica sembla que fou la recepció ulterior dels documents adjunts a la resposta dominica, entre els quals hi havia un certi-

---

62. El document fou imprès en format fulletó i R. PLANES *L'Hospital d'en Llobera*, vol. II, p. 292-293, el va publicar íntegrament.

ficat de diploma de doctorat. Tot i haver superat la urgència, el segon text no resulta més raonat que el primer, si més no des del punt de vista jurídic. Precisa una mica més, això sí, la seva súplica a l'autoritat reial, que passa a ser un prec de providència executiva en atenció a la contumàcia dominica en la perpetració d'uns abusos sobre els quals ja havien estat advertits. Però la resta de consideracions introdueixen comparatives amb els estudis generals dominics d'Oriola i Tortosa, i afirmen que Solsona no disposa de lectors suficients per a constituir tribunals o que gradua persones que no han estudiat allí.

Els dos textos tramesos per la Universitat Literària de Barcelona el 1691 presenten una queixa comuna molt significativa i, aparentment, poc vinculada a la denúncia dels abusos contra la regalia: que el Col·legi de Llobera de Solsona havia «inundado todas las Iglesias de Cataluña de doctores titulares». La incoherència d'aquest comentari revela la veritable naturalesa de les motivacions dels acadèmics barcelonins.

3.4. LES AL·LEGACIONS DEL DOCTOR LLUÍS DE VALENCIÀ

Amb anterioritat a aquests escrits, la Universitat Literària de Barcelona havia encarregat una al·legació jurídica sobre el tema a Lluís de Valencià, catedràtic jubilat de la mateixa universitat.⁶³ El text d'aquesta al·legació,⁶⁴ que es declara «justificatiu de la súplica» elevada per la Universitat contra el Col·legi de Solsona, està datat el dia 8 de setembre de 1690, de manera que, com reconeix el mateix Valencià en l'escrit, fou iniciat abans de conèixer la resposta dels dominics de Solsona i adaptat a aquesta. Això explica la factura expositiva, que presenta una rara dualitat: en la primera part és jurídica, mentre que en la segona és política. Com molt bé va apuntar Eduardo Escartín,⁶⁵ aquesta segona part és una declaració de política universitària, en la qual el

63. De Valencià fou un jurista i cavaller barceloní (capità de la Coronela i oïdor del braç militar de la Generalitat), partidari austriacista (assistí a les Corts de 1705-1706) en la crisi de la Successió. Fou catedràtic de dret canònic a la Universitat Literària de Barcelona i autor d'una sòlida obra jurídica, al mateix temps que va exercir d'advocat (tant del comú de Solsona com de l'orde de Predicadors, per cert). Les seves dades biogràfiques es poden consultar en la veu corresponent del diccionari d'autors catalans de FÉLIX TORRES AMAT, *Memorias para ayudar a formar un diccionario critico de los escritores catalanes y dar alguna idea de la antigua y moderna literatura de Cataluña*, Barcelona, Impremta Verdaguer, 1836, així com en l'article d'Eduardo ESCARTÍN «De Luis XIV a Felipe IV. El oidor de cuentas Luis de Valencià», *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, núm. 28 (2008), p. 153-164.

64. Un exemplar editat en l'habitual forma d'opuscle fou localitzat a la Biblioteca de Catalunya (Fullets Bonsoms, núm. 5439) per J. Serra Vilaró, qui va escriure a partir d'aquest el capítol de la seva monografia sobre la Universitat Literària de Solsona intitulat «Barcelona intenta desacreditarla» (J. SERRA VILARÓ, *La Universidad Literaria de Solsona*, p. 53-55), i ha estat emprat per gairebé tots els historiadors posteriors.

65. E. ESCARTÍN, «Universidades mayores y menores. Una polémica en la Cataluña del siglo XVII», p. 191.

cas de Solsona esdevé el contrast negatiu de Barcelona i d'allò que, a parer de València, hauria d'ésser una ordenació racional del sistema universitari, tant de Catalunya com de tot Europa.

En la part pròpiament jurídica de l'al·legació de València hom hi pot trobar, a banda de la previsible càrrega contra el dret possessori del títol per part dels dominics, així com contra la legitimació butllària del 1614, una defensa contundent dels drets de regalia en detriment dels apostòlics. València nega que els privilegis apostòlics d'un estudi general li permetin atorgar graus sense el *pase* reial. De fet, nega que el pontífex pugui erigir estudis generals en territoris que no estiguin sota el seu poder temporal, encara que siguin facultats eclesiàstiques.

Però la petició final de l'al·legació jurídica, en canvi, no reclama el tancament del centre ni tampoc la prohibició genèrica de la col·lació de graus: tal com s'exposa de manera literal en el títol de la justificació, només demana a l'autoritat règia que «el Retor i Collegio de los padres dominicos de la Ciudad de Solsona no graduen de doctores».

Tot indica que València era perfectament conscient que la negació dels drets pontificis d'erecció d'estudis generals i d'atorgament de graus acadèmics no podia ser escoltada, puix anava en contra de la tradició universitària europea, a més que resultava especialment incòmoda en aquell marc històric posttridentí. No l'emparava el règim constitucional català i només podia invocar opinions parcials d'autoritats jurídiques que, com Mendo, servien tant per a argumentar una cosa com la contrària. Prova d'això és que el mateix València, amb l'ànim de remarcar el caràcter «complementari» dels privilegis pontificis, treu a col·lació la coneguda decisió quinzena del jurista Miquel de Cortiada,⁶⁶ en la qual s'exposen les raons per les quals els estudis generals d'erecció civil havien d'obtenir també la sanció pontifícia.

4. CONCLUSIONS

La fundació pia autònoma dels Llobera fou sempre una institució de dret canònic. L'orde de Predicadors va exercir la tutela sobre els seus administradors per disposició testamentària, i la seu episcopal —primer d'Urgell i després de Solsona—, la supervisió de les activitats per disposició conciliar. La commutació de la seva missió fundacional fou autoritzada per una butlla apostòlica precisament pel fet que així ho requeria el règim canònic per a la seva conversió en «col·legi d'estudis». Tant en el naixement de la fundació com en la seva commutació posterior, les autoritats civils,

---

66. Les *Decisiones reverendi cancellarii et Sacri Regi Senatus Cathaloniae*, de Miquel de Cortiada, catedràtic de dret romà a la Universitat de Lleida i canceller de la Reial Audiència de Catalunya, foren publicades en cinc volums entre el 1669 i el 1993. La decisió 15 es troba en el volum tercer, editat el 1886.

ja fossin comunals, ja fossin senyorials o reials, no hi van tenir cap competència ni participació, ni tampoc van exercir cap tipus d'oposició legal.

L'instrument pontifici va ser efectiu per a la commutació, però va resultar excessivament atípic com a acreditació del dret o privilegi pontifici d'erecció d'un estudi. Això va obligar a una interpretació ulterior per part de l'autoritat episcopal solsonenca, traslladada al document de creació del Col·legi, a partir de la qual s'establia que en el nou *estudi* es podrien *llegir* les facultats autoritzades en qualsevol altre centre de l'orde de Predicadors, cosa que el convertia, *de facto*, en un estudi general obert a persones d'arreu, seglars o eclesiàstiques.

Aquest estudi general acollit al Col·legi de Llobera va comportar la corresponent generació d'una corporació de *lectors* agregats no col·legials, que constituïren la seva universitat literària, complementada amb una confraria que reuniria el conjunt dels estudiants. L'una i l'altra entitat associativa foren constituïdes a l'empara del dret canònic i en cap moment el Col·legi va requerir a l'autoritat civil el seu reconeixement, raó per la qual no van gaudir dels privilegis civils associats a les corporacions universitàries dels estudis generals comunals de Catalunya.

Tampoc en cap moment del seu segle d'existència, el Col·legi de Llobera no va sol·licitar el privilegi reial de reconeixement del seu estudi general, a diferència dels col·legis de Tortosa i d'Oriola, regits també pels pares dominics. La seva jurisdicció legal fou tothora la canònica, i així es va fer palès en el moment del tancament borbònic de les universitats catalanes, l'any 1717, que a Solsona es va dur a terme per la via executiva, sense emparar-se en el decret reial de supressió, en el qual la Universitat de Solsona no hi va figurar. Això no obstant, el respecte de les autoritats civils borbòniques a la naturalesa canònica del Col·legi de Llobera es va demostrar el 1720, quan es van abstenir de confiscar el patrimoni i les rendes a favor de la nova i única Universitat de Catalunya a Cervera, cosa que sí que es va aplicar a les quatre universitats comunals catalanes.

A l'estudi general del Col·legi de Llobera es van *llegir* les facultats d'Arts i de Teologia de manera continuada, però no les de Dret (canònic o civil) i Medicina. No obstant això, l'estudi general podia examinar i atorgar graus en aquestes disciplines si disposava dels doctors suficients. Aquesta era una realitat consolidada a les universitats europees de l'època, que no sempre podien tenir la capacitat de formar en totes les facultats, per la qual cosa recorrien a la pràctica d'*agregar* professorat doctor només amb funcions examinadores. L'estudi solsonenc no era, doncs, cap excepció. Com tampoc no ho era el fet d'examinar estudiants que acreditaven haver fet els seus estudis en altres universitats, una tradició que entroncava amb la mateixa *peregrinatio* dels estudiants universitaris medievals. Sobre aquestes pràctiques, cal tenir present que, en tot cas, la supervisió sobre el Col·legi de Llobera havia de ser sempre eclesiàstica, i no civil, i que corresponia al bisbe de Solsona requerir a l'orde de Predicadors el compliment dels usos i costums universitaris propis de les institucions d'arrel pontificia, cosa que no consta que hagués succeït en cap moment.

Els graus atorgats per l'Estudi General i Universitat del Col·legi de Llobera no van pretendre mai tenir cap eficàcia professional o civil. Els seus titulats, per a accedir a les professions de l'advocacia o la medicina, van haver de sotmetre's a les preceptives regulacions d'accés, fixades en les Constitucions de Catalunya. El títol de doctor atorgat pel canceller solsonenc era, d'acord amb la tradició universitària europea, un reconeixement acadèmic públic —com en certa manera ho continua essent ara— de la condició de «persona docta» en favor d'algú que havia obtingut prèviament el grau de mestre en una de les disciplines universitàries. Els efectes exclusivament honorífics del doctorat concedit per l'Estudi General i Universitat de Solsona es van fer constar en els escrits de resposta tramesos pel Col·legi a la Reial Audiència de Catalunya el 1690, que afegien com un fet singular i sorprenent la validesa que els havien concedit al regne de Mallorca per a algunes provisions civils.

La denúncia de la Universitat Literària de Barcelona del 1655, reiterada el 1690, presenta un garbuix no sempre coherent de fonaments de dret i de fet, va acompanyada de discursos polítics i apologies, i busca la seva legitimació indirectament, ja que proclama que l'activitat acadèmica solsonenca provoca perjudicis tant a la seva institució com a les altres dotades de privilegi reial i, per tant, també al fisc reial. Per a argumentar el seu atac, els de Barcelona van fixar la seva atenció en una butlla invocada en els títols solsonencs sobre la qual tenien sospites fundades d'inexistència.

Tot indica que els dominics de Solsona van evitar tothora explicitar que el seu privilegi pontifici d'erecció de l'Estudi General i Universitat era la butlla de commutació del 1614, la qual resultava molt difícil d'homologar en el context universitari i, sobretot, d'exposar en els títols atorgats. Ignorem què va succeir amb la referida segona butlla del 1620, que hauria estat promulgada pel mateix papa Pau V, membre de l'orde de Predicadors. El que sabem del cert és que els dominics no la van aportar davant l'autoritat civil quan els fou requerida (ni tampoc la del 1614) i que no figura en el butllari oficial de l'orde. La crítica historiogràfica majoritària l'ha considerada una «invenció», una referència falsa introduïda en el text dels diplomes per a garantir la seva credibilitat. Una explicació alternativa seria que el text introduït correspongués a l'esborrany d'una butlla sol·licitada pel bisbe Álvaro l'any 1620, el tràmit de la qual fos paralitzat per la mort del pontífex a principis del 1621, seguida de la del prelat el 1623. A partir d'aquesta hipòtesi, la referència introduïda en els títols hauria estat un error precipitat per un excés de confiança, i no pas una artera invenció dirigida a falsejar la realitat. Sigui com vulgui, cal tenir present que, a l'efecte estricte de la legitimació jurídica de l'Estudi General i Universitat de Solsona, l'error o la invenció de la butlla no presenten cap rellevància, atès que el document del privilegi apostòlic fou sempre la butlla de commutació del 1614.

Arribats a aquest punt, el que emergeix finalment com el nucli de la polèmica és la súplica concreta de la Universitat Literària de Barcelona: que el Col·legi de Solsona deixi de graduar doctors. Si el centre mancava de privilegi apostòlic, com afirmava aquella, la petició més congruent hauria estat no sols que deixés de graduar en els

tres nivells —batxillerat, mestratge i doctorat—, sinó que limités les activitats formatives als seus col·legials dominics i cessés qualsevol activitat pública. I si, com també afirmaven des de Barcelona, el dret de regalia comportava el monopoli de les graduacions, aleshores tampoc no correspondria graduar batxillers i mestres. Així mateix, si la Universitat no *llegia* en totes les facultats ni tenia el nombre mínim de doctors, com havien denunciat, quedava igualment incapacitada per a graduar sense distinció de nivells. Afegim encara que el mateix al·legat barceloní del 1690, tot i reconèixer la potestat pontifícia per a erigir centres on llegir i graduar en Arts i Teologia, acusa els solsonencs, sorprenentment, de la proliferació de teòlegs doctorats que, segons ells, «inundaven» les esglésies catalanes.

La constatació d'aquestes repetides incongruències, embolcallades en discursos interessats i consideracions subjectives, obliga a cercar i proposar una explicació sobre les veritables intencions del claustre de la Universitat Literària de Barcelona en tot aquest afer o «polèmica», que mai no va acabar en res semblant a una intervenció dels poders civils de l'època, ni del judicial ni de l'executiu. A partir del cas dels doctorats d'Oriola, que foren exclosos de la progressió estamental per iniciativa del braç militar valencià, radicalment refractari a compartir privilegis i poder amb l'anomenada *aristocràcia de la saviesa*, hom pot comprendre millor les raons que acabaren centrant l'objectiu barceloní sobre els doctorats solsonencs.

El Col·legi de Llobera no havia incorporat les barreres econòmiques i acadèmiques en l'accés al doctorat de les altres universitats (les anomenades *majors*), mitjançant les quals es limitava de manera modulada la via acadèmica cap a la progressió estamental. Als ulls dels acadèmics barcelonins, la irrupció de les graduacions solsonenques, que per nombre resultaven relativament desmesurades, havia de ser percebuda com un autèntic risc per al manteniment de l'equilibri social i polític, especialment a la ciutat de Barcelona. Tant era si el risc s'apreciava des d'una perspectiva egoista, per part del claustre de doctors barcelonins, o bé si era una projecció del temor que provoqués un canvi legal general, que podria haver perjudicat a tot el col·lectiu acadèmic. El cas és que l'estratègia institucional solsonenca va sacsejar el panorama acadèmic català, ja que va accelerar perillosament el creixement no controlat del capital intel·lectual de l'*Homo academicus* i va provocar desequilibris i depreciacions, tal com va descriure Pierre Bourdieu.

El claustre de doctors que constituïen la Universitat Literària de Barcelona va actuar en defensa dels interessos corporatius davant d'una institució que no semblava disposada a sotmetre's als usos i costums universitaris. Tarragona i Tortosa, les altres dues universitats pontifícies catalanes, no van generar aquest problema i per això no foren qüestionades. El discurs apologetic en favor de la Universitat de Barcelona, introduït per Lluís de València en el seu al·legat, no s'ha d'entendre pas com una distracció: en realitat era una reivindicació del lideratge ordenador i modelic de la seva universitat, que assegurava l'estabilitat del capital intel·lectual i mantenia franca la porta de la progressió estamental als seus titulars.